

NUMELE PROVINCIEI MITROPOLIEI DE MARCIANOPOLIS ÎN NOTITIAE EPISCOPATUUM

Ionuț HOLUBEANU*

Cuvinte-cheie: *Notitiae episcopatum*, Moesia Secunda, Marcianopolis.

Keywords: *Notitiae episcopatum*, Moesia Secunda, Marcianopolis.

Rezumat: Scaunul mitropolitan de la Marcianopolis (astăzi Devnya, Bulgaria) este menționat în șase *Notitiae episcopatum* (nr. 1-6, după numerotarea lui J. Darrouzès) ale Patriarhiei din Constantinopol. Însă, deși Marcianopolis a fost metropola administrativă a provinciei romane Moesia Secunda până în anul 536, în aceste documente, eparhia sa bisericească apare sub numele de „Haemimontus”, Haemimontus II” sau chiar „Thracia”. În plus, în Notitia 3, sunt înregistrate paragrafele a două provincii – „Haemimontus II” și „Moesia I” – ale căror scaune bisericești erau situate pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda. Aceste informații le-au ridicat cercetătorilor dificultăți de interpretare.

În studiul de față, autorul și-a propus să identifice cărei provincii îi era atribuită mitropolia de Marcianopolis în *Notitia arhetip* (astăzi pierdută) care a servit ca izvor la redactarea *Notitiae* 1-6. Pentru realizarea acestui deziderat, au fost expuse, mai întâi, informațiile recente privitoare la organizarea bisericească din teritoriile de la Dunărea de Jos în secolele IV-VI. La acea vreme, pe teritoriul Moesiei Secunda a existat o singură mitropolie mare (mitropolie plină). Rangul a fost deținut de scaunul de Marcianopolis până în anul 536, când el a fost preluat de scaunul de Odessos (astăzi Varna, Bulgaria). Ca atare, orice informație privitoare la mitropolia de Marcianopolis nu poate fi posterioară anului 536.

În partea a doua a articolului, autorul a examinat în ce eparhii sunt plasate scaunele bisericești de pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda în documentele din secolele IV-VI (altele decât *Notitiae*). Această trecere în revistă a relevat faptul că episcopiile sunt menționate ca aparținând de „Moesia Secunda” sau, într-o formă prescurtată, „Moesia”, atât înainte, cât și după 536.

Pe temeiul acestor evidențe, autorul a conchis că numele eparhiei bisericești a scaunului mitropolitan de la Marcianopolis a fost întotdeauna „Moesia Secunda” (în

* Ionuț HOLUBEANU: Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Ovidius din Constanța; e-mail: ionutho@gmail.com.

forma prescurtată „Moesia”), iar nu „Haemimontus”, „Haemimontus II” sau „Thracia”. Aceste din urmă nume, înregistrate în Notitiae, sunt, foarte probabil, urmarea unor greșeli ale compilatorilor sau ale copiștilor.

Abstract:** *The metropolitan see of Marcianopolis (today's Devnya, Bulgaria) is referenced in six Notitiae episcopatum of the Patriarchate of Constantinople. However, although Marcianopolis used to be the metropolis of the Roman province of Moesia Secunda until 536, its ecclesiastical province is referred to as 'Haemimontus', 'Haemimontus II' or even 'Thracia' in Notitiae. Besides, in Notitia 3 there are displayed the paragraphs of two provinces – 'Haemimontus II' and 'Moesia I' – whose sees were located in the territory of the civil Moesia Secunda. Taking into account all these clues, Notitiae appear to be rather puzzling documents.*

This investigation was designed mainly to clarify the name of the province of the metropolitan see of Marcianopolis in the original (now-lost) Notitia. To achieve this purpose, the author first sets forth the recent knowledge of the ecclesiastical organization at lower Danube in the 4th-6th centuries. Actually, there was never in existence more than one great metropolis in the territory of the civil Moesia Secunda. The see of Marcianopolis had been the metropolis of the province until 536 when it lost the rank on behalf of the see of Odessos. Therefore, any information concerning the metropolitan see of Marcianopolis cannot be dated later than the year 536.

In the second part of the article, the author examines what province the sees lying in the civil Moesia Secunda were assigned to in the documents (others than Notitiae) written in the 4th-6th centuries. This survey reveals that this province was referred to as 'Moesia Secunda' or, in an abbreviated form, 'Moesia', both before and after 536.

On the basis of this evidence, it is concluded that the name of the ecclesiastical province of the metropolitan see of Marcianopolis was always 'Moesia Secunda' (or the abbreviated 'Moesia'), but never 'Haemimontus', 'Haemimontus II' or 'Thracia'. Thus, it is very likely that the latter names are the result of compilers' or copyists' errors in Notitiae.

Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae sunt unele dintre cele mai importante documente privitoare la organizarea bisericească de pe teritoriul Imperiului Bizantin. Ele sunt liste în care sunt înregistrate numele scaunelor episcopale din cuprinsul Patriarhiei Ecumenice. Având în vedere, însă, că niciuna dintre Notitiae păstrate nu este un document curat, interpretarea lor de către cercetători s-a dovedit a fi o sarcină foarte dificilă.

Noile informații privitoare la evoluția istorică a organizării bisericești în provinciile romane de la Dunărea de Jos – Moesia Secunda și Scythia – de-a lungul secolelor IV-VII au permis progrese în lămurirea anumitor date expuse în Notitiae. Dezideratul principal al studiului de față îl reprezintă identificarea numelui provinciei bisericești a mitropoliei de Marcianopolis din Notitia redactată în timpul patriarhului Epiphanius al Constantinopolului (520-535). Acest

** An English version of this paper has been published as *The Province of the Metropolitan See of Marcianopolis in Notitiae Episcopatum*, in: Aleksander Bursche et alii (eds), *5th International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts SGEM 2018. Conference Proceedings*. 26 August – 01 September, 2018, Albena, Bulgaria, vol. 5/2.2, Sofia, 2018, p. 397-402.

document, astăzi pierdut, a fost redactat între anii 527 și 535, în timpul primului deceniu al domniei împăratului Iustinian I (527-565). Toate informațiile referitoare la scaunul mitropolitan de Marcianopolis expuse în *Notitiae* păstrate derivă din acel document¹.

Mitropolia de Marcianopolis în *Notitiae*

Scaunul mitropolitan de Marcianopolis este menționat în șase *Notitiae episcopatum* – nr. 1-6 (în ediția lui Darrouzès, a cărei numerotare a fost folosită în studiul de față). Numele lui este înregistrat atât în lista mitropoliilor, cât și în secțiunea rezervată scaunelor sufragane din fiecare provincie bisericească. Însă, deși Marcianopolis (azi Devnya, Bulgaria) a fost centrul administrativ al provinciei romane Moesia Secunda, în *Notitiae*, numele eparhiei sale apare sub forma „Haemimontus”, „Haemimontus II”, „Thracia” sau chiar „Europa” (în fapt „Rhodope”) și „Insulae”. În plus, în *Notitia 3*, sunt expuse paragrafele a două provincii – „Haemimontus II” (Αἰμίμωντος β΄) și „Moesia I” (Μυσία α΄) – ale căror scaune bisericești erau situate pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda. Haemimontus II apare cu Marcianopolis drept mitropolie plină (mitropolie mare), iar Moesia I cu Odessos (astăzi Varna, Bulgaria)².

Aceste informații le-au creat cercetătorilor reale probleme de interpretare. Unii dintre ei au presupus că într-o anumită etapă istorică, pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda, au funcționat două eparhii bisericești contemporane. Alții, respingând această teză, au susținut că, pentru o vreme, eparhia bisericească a mitropoliei de Marcianopolis s-a numit „Haemimontus II”³.

În cele ce urmează, vor fi prezentate informațiile referitoare la mitropolia de Marcianopolis expuse în fiecare dintre *Notitiae*:

Notitia 1

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 37): ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Αἰμιμόντου, dar în manuscrisul A (*Hierol. Patr.* 39), Εὐρώπης <Ροδόπης>]⁴;

Paragraful eparhiei mitropoliei de Marcianopolis (nr. 444): ἐπαρχία <τῆς αὐτῆς> [sc. Αἰμιμόντου, dar în manuscrisele A și L (*Lipsiens. Rep.* I 17) νήσων Κυκλάδων]⁵.

Notitia 2

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 36) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Αἰμιμόντου]⁶;

Paragraful eparhiei mitropoliei de Marcianopolis (nr. 512) - ἐπαρχία Αἰμιμόντου⁷.

¹ Vezi HOLUBEANU 2017, p. 279-284; HOLUBEANU 2018.

² DARROUZÈS 1981, 3, 36, 603-610, p. 241; 3, 44, 727-731, p. 244.

³ DARROUZÈS 1981, p. 28 (nr. 44), 31 (nr. 36); FEDALTO 1988, p. 341; NIKOLOVA 1998, p. 96-98; OLTEANU 2007, p. 76-79; ZUGRAVU 2008, p. 641 (n. 14).

⁴ DARROUZÈS 1981, 1, 37; *apparatus* 34-36, p. 205.

⁵ DARROUZÈS 1981, 1, 32, 444; *apparatus* 444, p. 213.

⁶ DARROUZÈS 1981, 2, 36, p. 217.

⁷ DARROUZÈS 1981, 2, 32, 512, p. 227.

Notitia 3

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 47) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Θράκης]⁸;

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 50) - ἐπαρχία Αἰμιμόντου⁹;

Paragraful eparhiei mitropoliei de Marcianopolis (nr. 727) - ἐπαρχία Αἰμιμόντου β'¹⁰.

Notitia 4

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 37) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Αἰμιμόντου]¹¹;

Paragraful eparhiei mitropoliei de Marcianopolis (nr. 462) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Αἰμιμόντου]¹².

Notitia 5

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 32) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Αἰμιμόντου]¹³.

Notitia 6

Lista scaunelor mitropolitane (nr. 32) - ἐπαρχία τῆς αὐτῆς [sc. Ἐμιμούντων, i.e. Αἰμιμόντου]¹⁴.

După cum se poate observa, în cele mai multe dintre *Notitiae*, scaunul mitropolitan de Marcianopolis este plasat în provincia „Haemimontus”. Într-unul dintre documente, există o informație suplimentară, anume „II” – „Haemimontus II”. Într-o altă *Notitia*, eparhia sa este numită „Thracia”. Cât privește numele „Europa” – în realitate, „Rhodope” – și „Insulae”, în mod evident, ele sunt rezultatul unor greșeli de copist. În primul caz, în manuscrisul *A*, au fost inversate două rânduri consecutive¹⁵. În cel de-al doilea, în ultima secțiune a documentului din manuscrisele *A* și *L*, paragraful distinct al provinciei Haemimontus a scaunului mitropolitan de Hadrianopolis a dispărut în urma alipirii cuprinsului său la paragraful precedent al eparhiei Insulae¹⁶. În urma acestei contopiri, termenul τῆς αὐτῆς din deschiderea paragrafului mitropoliei de Marcianopolis, care urma după cel al mitropoliei de Hadrianopolis, a căpătat o nouă semnificație, anume νήσων Κυκλάδων (din Insulae), în loc de Αἰμιμόντου (din Haemimontus).

Rangul scaunului de Marcianopolis

Foarte importante pentru analiza de față sunt noile informații referitoare la organizarea bisericească din provinciile romane de la Dunărea de Jos de-a lungul secolelor IV-VII. Principala informație ce poate fi valorificată în cazul de față este

⁸ DARROUZÈS 1981, 3, 47, p. 231.

⁹ DARROUZÈS 1981, 3, 50, p. 231.

¹⁰ DARROUZÈS 1981, 3, 44, 727, p. 244.

¹¹ DARROUZÈS 1981, 4, 37, p. 249.

¹² DARROUZÈS 1981, 4, 31, 462, p. 260.

¹³ DARROUZÈS 1981, 5, 32, p. 265.

¹⁴ DARROUZÈS 1981, 6, 32, p. 268.

¹⁵ DARROUZÈS 1981, *apparatus* 34-36, p. 205.

¹⁶ DARROUZÈS 1981, *apparatus* 444, p. 213.

cea referitoare la pierderea rangului mitropolitan în cadrul eparhiei Moesia Secunda de către scaunul de Marcianopolis și preluarea acestui rang de către scaunul de Odessos. Acest eveniment a avut loc în anul 536.

În fapt, scaunul de Marcianopolis este atestat cu rangul de mitropolie plină/mare la Sinodul al II-lea Ecumenic (Constantinopol, 381)¹⁷, la Sinodul al III-lea Ecumenic (Ephesus, 431)¹⁸, în *Encyclia* (457/8) împăratului Leon I (457-474)¹⁹ și la sinodul endemic din 459/60²⁰. În schimb, Marcianopolisul este menționat ca episcopie sufragănă a mitropoliei de Odessos în paragraful eparhiei Moesia I din *Notitia* 3²¹. De aici se poate deduce faptul că, după 459/60, scaunul de Marcianopolis a pierdut rangul mitropolitan în favoarea celui de Odessos.

În ceea ce privește scaunul de Odessos, el este înregistrat cu rangul de simplă episcopie în *Encyclia* (457/8)²² și la sinodul endemic din 518²³. În schimb, în *Novella* 120 (9 mai 544), el apare ca având întâietate față de scaunul de la Tomis²⁴. La acea vreme, în mod cert, Tomisul avea rangul de mitropolie plină/mare a eparhiei bisericești Scythia. Una dintre modalitățile prin care episcopia de Odessos ar fi putut devansa mitropolia Scythiei în schema de organizare a Patriarhiei de Constantinopol ar fi fost aceea ca ea să fi preluat rangul mitropolitan de la scaunul de Marcianopolis. Această ipoteză este susținută de paragraful mitropoliei de Odessos din *Notitia* 3 (Moesia I), în care Marcianopolisul este menționat ca simplă episcopie, sufragănă a mitropoliei de Odessos.

În mod cert, această reorganizare bisericească a avut loc între anii 518 și 544. În cel dintâi an, scaunul de Odessos este atestat pentru ultima oară cu rangul de simplă episcopie, iar în cel din urmă, el este atestat pentru prima oară cu cel de mitropolie plină/mare. Pe de altă parte, având în vedere că Odessos a devenit centrul administrativ al nou createi *quaestura Iustiniana exercitus* în 536, este foarte probabil că tot atunci scaunul ei bisericesc a preluat rangul de mitropolie plină a provinciei Moesia Secunda de la cel de Marcianopolis²⁵.

În ceea ce privește provinciile Moesia I (Μυσία α') și Haemimontus II (Αἰμίμοντος β') din *Notitia* 3, nu este posibil ca acestea să fi fost două provincii bisericești contemporane, după cum au crezut unii cercetători. Dovadă în acest sens este faptul că episcopiile de Marcianopolis și Novae sunt menționate în ambele paragrafe²⁶. Ca atare, aceste înregistrări reflectă, în mod cert, două etape istorice diferite ale aceleiași eparhii bisericești.

Trebuie evidențiat și faptul că, exceptând episcopiile de Marcianopolis și Odessos, niciun alt scaun bisericesc de pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda nu este atestat documentar cu rangul de mitropolie.

¹⁷ HONIGMANN 1936, p. 442-446.

¹⁸ ACO I/1.5, p. 123¹⁰; ACO I/4, p. 31²⁸, 37 (nr. 6), 45 (nr. 21), 164³⁶, 165¹¹, 203³¹⁻³⁴.

¹⁹ Vezi *infra*, paragraful cu n. 32.

²⁰ SCHWARTZ 1934, p. 176, n. 1 (nr. 7).

²¹ DARROUZÈS 1981, 3, 36, 607, p. 241.

²² ACO II/5, p. 24¹⁵, 32¹⁻².

²³ ACO III, p. 66²³ (nr. 36).

²⁴ CJC 3, *Nov.* 120, c. 9 (SCHÖLL 1912, p. 588⁴⁻⁸).

²⁵ HOLUBEANU 2018, p. 222-233.

²⁶ DARROUZÈS 1981, 3, 36, 604, 607, p. 241; 3, 44, 727, 729, p. 244.

Pe temeiul celor de mai sus, se poate conchide faptul că scaunul de Marcianopolis a deținut rangul de mitropolie până în anul 536. De asemenea, el a fost singurul centru episcopal de pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda care a deținut acest rang bisericesc până în acel an.

Numele provinciei de Marcianopolis în documente

În continuare, se va arăta sub ce nume este menționată în documente (altele decât *Notitiae*) eparhia mitropoliei de Marcianopolis și a scaunelor ei sufragane.

În lista de semnături a Sinodului I Ecumenic (Nicaea, 325), semnătura lui Pistus de Marcianopolis apare în paragraful provinciei Μυσία/*Moesia*²⁷. Cea a lui Martyrius de Marcianopolis apare în paragraful aceleiași provincii – *Moesia* – în lista de semnături a Sinodului al II-lea Ecumenic (Constantinopol, 381)²⁸.

În documentele privitoare la criza nestoriană din jurul anului 431, mitropolitul de Marcianopolis de la acea vreme și trei dintre sufraganii săi sunt atestați ca ierarhi în „Moesia” sau în „Moesia Secunda”. Mai precis, Dorotheus de Marcianopolis apare ca ierarh atât în „Moesia”, cât și în „Moesia Secunda” (δευτέρα Μυσία/*Mysia secunda*)²⁹. Apoi, Iacob de Durostorum a menționat „Moesia” drept provincie a sa într-una dintre semnăturile sale păstrate pe documentele de la Sinodul al III-lea Ecumenic (Ephesus, 431)³⁰. În mod similar, despre Valerianus și Eudocius se afirmă că sunt episcopi sufragani în „Moesia”³¹.

În *Encyclia* (457/8), Valerianus de Marcianopolis este atestat în mod indirect drept mitropolit al eparhiei „Moesia Secunda”. Rangul său bisericesc poate fi dedus din faptul că el a fost singurul destinatar direct din Moesia Secunda al scrisorii chestionar trimise de împăratul Leon I. În ceea ce privește numele provinciei sale, el este menționat în scrisoarea de răspuns adresată de către sufraganii săi împăratului Leon I³².

Lista de semnături a sinodului endemic din 518 este ultimul document cunoscut anterior anului 536 în care este menționat numele provinciei bisericești a mitropoliei de Marcianopolis. În aceasta, Amantius de Nicopolis ad Istrum a menționat numele eparhiei sale, anume „Moesia Secunda”³³. La acea vreme, episcopia de Nicopolis ad Istrum era sufragană a mitropoliei de Marcianopolis.

Important pentru tema tratată este și numele sub care apare în documente provincia mitropoliei de Odessos, după anul 536. Astfel, împăratul Iustinian I a precizat în *Novella* 65 (23 martie 538) că Odessos este o Biserică a Moesiei (*ecclesiae Mysiae*)³⁴. De asemenea, scaunul de Odessos este înregistrat ca arhiepiscopie

²⁷ GELZER, HILGENFELD & CUNTZ 1898, p. LXIV (nr. 207), 52 (nr. 205), 53 (nr. 204).

²⁸ HONIGMANN 1936, p. 442-446.

²⁹ ACO I/1.3, p. 38⁶⁻⁷; ACO I/1.5, p. 15⁹; ACO I/3, p. 177¹⁷⁻¹⁸; ACO I/4, p. 28²³ (nr. XII), 31²⁸, 114⁹, 144¹⁰, 164³⁶, 165¹¹; ACO I/5.2, p. 368³⁸.

³⁰ ACO I/4, p. 28³⁵.

³¹ ACO I/4, p. 203³³.

³² ACO II/5, p. 24¹⁵, 32¹⁻².

³³ ACO III, p. 66¹.

³⁴ CJC 3, *Nov.* 65 (SCHÖLL 1912, p. 339²).

autocefală în „Moesia” în patru *Notitiae* (1-2, 4-5)³⁵. Această din urmă informație reflectă situația de la sfârșitul mării invazii slavo-avare – *post* 612 (?)³⁶.

Singura excepție o constituie numele „Moesia I” atribuit eparhiei mitropoliei de Odessos în *Notitia* 3. Foarte probabil, arhetipul acestui paragraf a făcut parte dintr-o *Notitia* (astăzi pierdută) redactată în jurul anului 536, în timpul patriarhului Menas al Constantinopolului (536-552)³⁷. Având în vedere, însă, că în *Novella* 11 (14 aprilie 535), adevărata Moesia I (*Mysia prima*) a fost trecută de împăratul Iustinian I sub jurisdicția nou organizatei Arhiepiscopii Iustiniana Prima³⁸, se poate conchide că numele „Moesia I” din *Notitia* 3 nu este decât o formă coruptă a numelui „Moesia” sau „Moesia II” din *Notitia* originală a lui Menas.

„Moesia Secunda” și „Moesia” nu trebuie considerate două provincii diferite. Cel din urmă nume nu este decât o formă prescurtată a celui dintâi. O dovadă în acest sens este folosirea lor deopotrivă și în documentele civile. Astfel, în *Novellae*, împăratul Iustinian I a folosit ambele forme ale numelui atunci când a făcut referire la Moesia Secunda³⁹. Pe de altă parte, aceasta dovedește că numele provinciei bisericești nu se deosebea cu nimic de cel al celei civile.

Așadar, provincia mitropoliei de Marcianopolis este numită în documente „Moesia Secunda”/„Moesia”, cel puțin până în anul 518. Provincia scaunului de Odessos, care a preluat rangul metropolitan de la cel de Marcianopolis, apare tot ca „Moesia”, după 536. În plus, numele provinciei mitropoliei de Marcianopolis nu este menționat în niciun document (cu excepția *Notitiae*) sub forma „Haemimontus (II)” sau „Thracia”.

Pe temeiul acestor evidențe, se poate conchide că numele eparhiei bisericești de pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda a rămas neschimbat de-a lungul secolelor IV-VI. El a fost „Moesia Secunda”, în forma extinsă, sau „Moesia”, în cea prescurtată. Cât privește numele „Haemimontus (II)” sau „Thracia” din *Notitiae*, ele sunt, cel mai probabil, urmare a unor greșeli ale compilatorilor sau copiștilor.

Trebuie precizat și faptul că în *Notitiae* este menționat și numele „Moesia II” (Μυσία β'). Astfel, scaunul de Drizipara este înregistrat în *Notitia* 3 drept arhiepiscopie autocefală în această provincie⁴⁰. În mod cert, această informație este tot rezultatul unei greșeli de compilator sau copist. În fapt, Drizipara a fost un oraș situat pe teritoriul provinciei romane Europa, iar scaunul ei este atestat ca arhiepiscopie autocefală în această din urmă provincie în patru *Notitiae* (1-2, 4-5)⁴¹.

³⁵ DARROUZÈS 1981, 1, 39, p. 205; 2, 42, p. 217; 4, 40, p. 250; 5, 44, p. 265.

³⁶ HOLUBEANU 2018, p. 222-233.

³⁷ HOLUBEANU 2018, p. 172-177.

³⁸ CJC 3, *Nov.* 11 (SCHÖLL 1912, p. 94⁵⁻⁸). Provincia Moesia I de sub jurisdicția Iustinianei Prima apare în documente și cu numele de „Moesia Superior” (*Mysia superior*/Μυσία ἡ ἀνωτέρα), a se vedea CJC 3, *Nov.* 131 (SCHÖLL 1912, p. 655²⁰⁻²¹).

³⁹ Pentru „Moesia Secunda”, a se vedea CJC 3, *Nov.* 8, *appendix* (SCHÖLL 1912, p. 88¹¹); CJC 3, *Nov.* 34 (SCHÖLL 1912, p. 241⁷). Pentru „Moesia”, a se vedea CJC 3, *Nov.* 41 (SCHÖLL 1912, p. 262^{7, 11, 18, 24}); CJC 3, *Nov.* 50 (SCHÖLL 1912, p. 293^{13/10, 21, 30/28}, 294^{2, 13/12}); CJC 3, *Nov.* 65 (SCHÖLL 1912, p. 339⁴); CJC 3, *Nov.* 135 (SCHÖLL 1912, p. 690); CJC 3, *Nov.* 148 (SCHÖLL 1912, p. 722¹⁷).

⁴⁰ DARROUZÈS 1981, 3, 91, p. 233.

⁴¹ DARROUZÈS 1981, 1, 69, p. 206; 2, 73, p. 218; 4, 71, p. 251; 5, 74, p. 266.

Cu toate acestea, plasarea greșită a acestui scaun bisericesc în „Moesia II” are o oarecare valoare documentară, întrucât dovedește că cel puțin într-una dintre *Notitiae* originale, astăzi pierdute, fusese folosită forma întreagă a numelui acestei provincii (Moesia II). Ca atare, foarte probabil, fie numele provinciei mitropoliei de Marcianopolis, fie cel al celei de Odessos, fie, mai degrabă, al amândurora, a fost înregistrat sub forma „Moesia II” (Μυσία β') în *Notitiae* originale.

Concluzii

Pe temeiul analizei de mai sus se pot emite următoarele concluzii:

1. Provincia bisericească a scaunului mitropolitan de Marcianopolis nu s-a numit niciodată „Haemimontus”, „Haemimonutus II” sau „Thracia”. Foarte probabil, aceste nume menționate în *Notitiae* sunt rezultatul unor greșeli ale compilatorilor sau copiștilor. Ele nu sunt confirmate de niciun alt document istoric.
2. Numele eparhiei bisericești de pe teritoriul provinciei civile Moesia Secunda a rămas neschimbat de-a lungul secolelor IV-VI. El a fost „Moesia Secunda”, în forma extinsă, sau „Moesia”, în cea prescurtată. Ambele forme sunt în deplin acord cu cel al provinciei civile.
3. Foarte probabil, în *Notitia* originală a lui Epiphanius al Constantinopolului, mitropolia de Marcianopolis era înregistrată sub forma ἐπαρχία Μυσίας β' - ὁ Μαρκιανουπόλεως, iar în *Notitia* lui Menas, cea de Odessos era înregistrată sub forma ἐπαρχία Μυσίας β' - ὁ Ὀδυσσοῦ.
4. Analiza de mai sus confirmă ipoteza potrivit căreia în *Notitiae* păstrate s-au strecurat numeroase greșeli în timpul procesului de prelucrare și copiere a acestor documente. Cu toate acestea, corelând informațiile expuse în cuprinsul lor cu cele din alte izvoare, pot fi aflate informații valoroase, mai puțin cunoscute, referitoare la organizarea bisericească din cuprinsul Patriarhiei de Constantinopol în diferite etape istorice.

BIBLIOGRAFIE

Abrevieri:

ACO – Acta Conciliorum Oecumenicorum, t. I/1.3, (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1927; t. I/1.5 (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1927; t. I/3 (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1929; t. I/4 (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1922-1923; t. I/5.2, (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1924-1926; t. II/5 (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1936; t. III (ed. Eduard Schwartz), Berolini; Lipsiae: de Gruyter, 1940.

CJC 3 – Iustiniani Novellae (Corpus Iuris Civilis, vol. 3, ed. Rudolf Schöll, Berolini, 1912).

Autori:

DARROUZÈS 1981 – Jean Darrouzès, *Notitiae episcopatum ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, 1981.

FEDALTO 1988 – Giorgio Fedalto, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis*, vol. I, Padova, 1988.

GELZER, HILGENFELD & CUNTZ 1898 – Heinrich Gelzer, Heinrich Hilgenfeld, Otto Cuntz, *Patrum nicaenorum nomina Latinae, Graece, Coptice Syriace, Arabice, Armeniace*, Leipzig, 1898.

HOLUBEANU 2017 – Ionuț Holubeanu, *Interpreting Notitiae Episcopatum*, in: Aleksander Bursche *et alii* (eds.), *4th International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts SGEM 2017. Conference Proceedings*, vol. 2/II, Albena, 2017, p. 279-284.

HOLUBEANU 2018 – Ionuț Holubeanu, *Organizarea bisericească în Scythia și Moesia Secunda în secolele IV-VII*, București, 2018.

HONIGMANN 1936 – Ernest Honigmann, *Recherches sur les listes des Pères de Nicée et de Constantinople*, Byzantion 11 (1936), p. 429-449.

NIKOLOVA 1998 – Bistra Nikolova, *The Church of Odessos-Varna between Byzantium, the Bulgarian Tsardom and the Patriarchate of Constantinople*, Études Balkaniques 34 (1998), 1-2, p. 93-109.

OLTEANU 2007 – Sorin Olteanu, *Toponime procopiene*, SCIVA 58 (2007), 1-2, p. 67-116.

SCHWARTZ 1934 – Eduard Schwartz, *Publizistische sammlungen zum acacianischen schisma*, München, 1934.

ZUGRAVU 2008 – Nelu Zugravu, *Fontes Historiae Daco-Romanae Christianitatis*, Iași, 2008.